

PROBLÉMAFELTÁRÓ LABIRINTUS ÉS PLAKÁTKÉSZÍTÉS

Jó gyakorlat leírás – „Gyermekek és Diákok Hangja” projekt nap | 2 × 90 perc | 9–13. évfolyam

A program rövid összefoglalása

A foglalkozás célja, hogy a diákok saját tapasztalataikból kiindulva, interaktív módon, biztonságos és ítélkezésmentes keretek között foglalmazzák meg, mi működik jól, mi problémás és mi hiányzik az iskolájukban vagy tágabb tanulási környezetükben. A folyamat végeredménye egy dokumentált probléma- és javaslatlista, valamint a diákok saját készítésű plakátjai. Ezeket az iskola tanári szobájában vagy közösségi terében a foglalkozás után javasolt elhelyezni, hogy mindenki hozzáférhessen.

A program keretei

Célcsoport: 9–13. évfolyamos középiskolás diákok (kb. 15–21 évesek); a felhívás kategóriái közül a 9–10. és a 11–13. évfolyamos korosztályt érinti.

Javasolt csoportlétszám: 16–30 fő egy osztály- vagy csoportközösségből, 4–5 fős kiscsoportokra (kb. 4–6 csapatra) bontva.

Megvalósítási keret: Gyermekek és Diákok Hangja témanap

A facilitátor személye: a foglalkozást az iskola egy tanára, szociális munkása vagy más, a diákok által ismert és elfogadott dolgozója vezeti facilitátorként; külső szakember bevonása nem szükséges a megvalósításhoz.

Időkeret: 2 × 90 perc, egy alkalommal, két egymást követő blokkban: az első blokk a problémafeltáráshoz, a második blokk a plakátkészítésre és bemutatásra épül. Javasolt a két blokk között egy kb. 10–15 perces szünetet tartani, hogy a diákok kikapcsolódhassanak, mielőtt az alkotó-prezentációs munkára váltanak.

A program céljai

A foglalkozás az alábbi kérdések megválaszolására ad lehetőséget a diákok számára:

- Milyen problémákkal, nehézségekkel szembesülnek a diákok az iskolájukban, a tanulási környezetükben?
- Mi az, ami már jól működik, mik azok az erősségeink, amire érdemes építeni?
- Milyen fejlesztésekre, változtatásokra lenne szükség diákszemmel?
- Hogyan lehet egy megfogalmazott problémát vagy javaslatot érthetően és meggyőzően kommunikálni mások felé?
- Hogyan alakítható ki közös álláspont együttműködve, egymás véleményét meghallgatva?

Módszertani leírás

Első blokk (90 perc) – Problémafeltáró labirintus

A blokk kizárólag a problémafeltáró munkára és annak feldolgozására fókuszál; nem tartalmaz gyermekjogi ismertetőt vagy programbemutatót.

Szakasz	Idő	Munkaforma
1. Feloldódás	15 perc	Beszélgetőkör
2. Témakörök és csapatalakítás	10 perc	Rövid frontális bevezető + önszerveződő csoportalakítás

Szakasz	Idő	Munkaforma
3. Problémafeltáró labirintus	25 perc	Kiscsoportos alkotómunka, projektmunka
4. Megosztás közös körben	20 perc	Plenáris megosztás, beszélgetőkör
5. Zárás és összegzés	20 perc	Beszélgetőkör, egyéni reflexió

Tanári előkészület

Menete: A facilitátor flipchart papíron megrajzolja vagy ragasztószalaggal a padlóra ragasztja a labirintusokat.

Cél: Az előre elkészített labirintus azért fontos, mert így a teljes 25 perc a tartalmi munkára fordítható, nem vész el idő a rajzolással, és a vizuális-térbeli forma (labirintus mint metafora – utat talál a problémák között a megoldás felé) segíti a diákokat abban, hogy strukturáltan, mégis játékosan gondolkodjanak.

1. Feloldódás (15 perc, beszélgetőkör)

Menete: A facilitátor körben ülteti le a csoportot, és kreatív bemutatkozó kört vezet: mindenki elmondja a nevét (opcionális), majd egy mondatban azt, hogy „melyik iskolai elem lennél, ha például egy tárgy, bútor, eszköz, terem lehetnél”, és röviden indokolja is a választását. Ezt követően a facilitátor kimondja a közös kereteket: nincs jó vagy rossz válasz, önkéntesen szólalunk meg, végighallgatjuk egymást, tegeződünk, szabadon lehet inni-enni, és bármikor lehet szünetet kérni.

Cél: A biztonságos keretek megteremtése és az iskolához kötődő, játékos asszociációk előhívása. – A játékos forma ráhangolja a csoportot a foglalkozás témájára direkt, esetleg feszélyező kérdések nélkül. A kreatív feladat oldja a feszültséget, mindenkinek lehetőséget ad a megszólalásra kis tétben, és a facilitátornak is támpontot ad a csoport hangulatáról, dinamikájáról. A keretek kimondása biztonságos, ítélezésmentes légkört teremt, ami elengedhetetlen ahhoz, hogy a diákok később valóban őszintén megosszák a problémáikat.

Beépített kérdés: „Miért pont ezt az iskolai elemet választottad magadnak? Van-e olyan tulajdonsága, ami rád is jellemző?” – ez finoman ráirányítja a figyelmet arra, hogy az iskola sokféle élményt, érzést hordoz mindenki számára.

2. Témakörök és csapatalakítás (10 perc, rövid frontális bevezető + önszerveződő csoportalakítás)

Menete: A facilitátor röviden bemutat 4 - általa kiválasztott - tematikus területet (pl. részvétel és közösségi élet; minőségi oktatás; környezettudatosság; lelki egészség és kapcsolatok – ezek az adott iskola aktuális kérdései szerint szabadon módosíthatók, cserélhetők). Minden diák egy cetlire felírja, melyik témakör áll hozzá legközelebb, majd az azonos témát választók csoportot alkotnak (kb. 4–5 fő/csoport).

Cél: A négy témakör kijelölésével keretet adni a gondolkodásnak, hogy a diákok ne vesszenek el egy túl tág „mondj egy iskolai problémát” kérdésben, ugyanakkor a 4 téma mentén lehetőséget biztosítani ahhoz, hogy sokféle egyéni tapasztalat megjelenhessen. Az önkéntes, cetlis témaválasztás biztosítja, hogy mindenki olyan témában dolgozzon, ami valóban érdekli vagy foglalkoztatja – ez növeli az elköteleződést és az őszinteséget a következő lépésben.

Beépített kérdés: „Ha egy dolgot azonnal megváltoztathatnál az iskolában, melyik témakörhöz tartozna?” – ez segíti a diákokat a témaválasztásban, és már most elindítja bennük a problémafeltáró gondolkodást.

3. Problémafeltáró labirintus (25 perc, kiscsoportos alkotómunka, projektmunka)

Tanári előkészület: A facilitátor a foglalkozást megelőzően csoportonként 1 „labirintust” előkészít. Ez történhet flipchart papíron előre megrajzolt labirintus-vázlattal, vagy – ha van rá lehetőség – a teremben ragasztószalaggal a padlóra ragasztott, bejárható labirintusúttal. A padlóra ragasztott változat különösen látványos és mozgásos élményt ad, mert a diákok fizikailag is „bejárják” a labirintust, miközben a problémákat gyűjtik. (Melléklet: labirintus-sablon.)

Menete: Minden csapat a saját (előre elkészített) labirintusához ül vagy áll, és 3 különböző színű post-it-en gyűjti a gondolatait: mi működik már jól (5 perc), mi a probléma (5 perc), mit szeretnének, hogy legyen (5 perc). A post-iteket a labirintus útvonal mentén helyezik el. Ezután az összetartozó gondolatokat kategóriákba rendezik, és címet adnak nekik (10 perc).

Cél: A labirintus és a különböző színű post-itek segítségével pontos képet kapni a csoport által jól működőnek és a problémásnak ítélt dolgokról, valamint összegyűjteni a megoldási javaslataikat. A három szín különválasztása (pozitívum – probléma – fejlesztési ötlet) biztosítja, hogy a beszélgetés ne ragadjon le a panaszkodásnál, hanem konstruktív, megoldásorientált irányba menjen. A kategorizálás és címadás előkészíti a következő lépést, a megosztást.

Beépített kérdés: *Munka közben, csapatonként körbejárva érdemes megkérdezni: „Melyik felmerülő probléma érint meg most a leginkább, és miért? Könnyű volt-e a csapatban közös nevezőre jutni – mi segítette vagy nehezítette ezt?”*

4. Megosztás közös körben (20 perc, plenáris megosztás, beszélgetőkör)

Menete: A csoport visszaül a közös körbe, és csapatonként kb. 3-4 percben megosztják, milyen problémákat, pozitívumokat és fejlesztési javaslatokat gyűjtöttek a labirintusukon. A facilitátor flipcharton vagy kivetített dián rögzíti a visszatérő, több csapatnál is megjelenő témaköröket.

Cél: A közös megosztás révén láthatóvá tenni a diákok számára, hogy nincsenek egyedül a felmerült problémákkal – gyakran kiderül, hogy amit egy csapat egyedi gondnak élt meg, azt mások is érzik. Ez validáló hatású, és erősíti a csoport összetartozását. A facilitátor általi rögzítés emellett dokumentálja az eredményt.

Beépített kérdés: *„Milyen érzés volt, hogy a véleményed meghallgatásra került a témában? Mi lepett meg a többi csapat megosztása során – volt olyan probléma, amire nem számítottál? Próbáltatok-e már korábban is megosztani ezt és volt-e eredménye?”*

5. Zárás és összegzés (20 perc, beszélgetőkör, egyéni reflexió)

Menete: Rövid, irányított záró beszélgetés a teljes csoporttal vagy kisebb körökben, néhány kiválasztott kérdés alapján. A facilitátor összefoglalja a blokk fő tanulságait, majd felvezeti, hogy a második blokkban a most összegyűjtött problémák/javaslatok közül egyet plakáton is bemutatnak majd.

Cél: A tudatos lezárással segíteni a diákoknak feldolgozni az elhangzottakat, és biztonságos keretek között kilépni a témából, mielőtt egy másfajta, alkotó jellegű munkára váltanak. Az itt feltett kérdések ráirányítják a figyelmet arra, hogy a megfogalmazott problémáknak van címetje – ez alapozza meg a második blokk plakátkészítő munkáját, ahol pontosan ezt a kommunikációs feladatot gyakorolják tovább.

Beépített kérdés: *„Szerinted kinek kellene hallania ezekről a problémákról vagy javaslatokról? Mit viszel magaddal a mai beszélgetésből?”*

Második blokk (90 perc) – Plakáttervezés és bemutatás

A második blokk a diákok által kiválasztott problémát vagy javaslatot dolgozza fel vizuális, figyelemfelkeltő formában, majd rövid prezentáció keretében mutatja be a csoportnak.

Szakasz	Idő	Munkaforma
1. Átvezetés a plakátkészítésbe	10 perc	Beszélgetőkör
2. Plakáttervezés	45 perc	Kiscsoportos alkotómunka, projektmunka
3. Felkészülés a bemutatásra	10 perc	Kiscsoportos egyeztetés
4. Plakátok bemutatása	20 perc	Rövid prezentáció
5. Zárás és összegzés	5 perc	Beszélgetőkör

1. Átvezetés a plakátkészítésbe (10 perc, beszélgetőkör)

Menete: A szünetet követően, a második blokk elején a facilitátor röviden felidézi a csapatokkal az első blokk végén megfogalmazott problémákat, témaköröket, majd ismerteti a második blokk célját és a plakát funkcióját: felhívni a figyelmet egy problémára, és meggyőzni a nézőt annak fontosságáról.

Cél: Mivel a két blokk közvetlenül egymás után történik, a rövid szünet és felidézés segít a diákoknak átváltani a beszélgetős-reflektív üzemmódból az alkotó-prezentációs üzemmódba. A célok újbóli tudatosítása révén irányt ad a következő lépés kreatív munkájának, és ezáltal megelőzni, hogy a plakát öncélú rajzolgatássá váljon.

Beépített kérdés: „Kire gondolsz, amikor a plakátot megtervezed – ki fogja ezt elolvasni, és mit szeretnél, hogy érezzen vagy tegyen utána?”

2. Plakáttervezés (45 perc, kiscsoportos alkotómunka, projektmunka)

Menete: A csapatok az első blokkban kiválasztott (vagy a felmerült problémák közül szabadon választott) témán dolgoznak, ahhoz kapcsolódóan plakátot terveznek és készítenek. A papíralapú plakát készítéséhez használt eszköz szabadon választható: pl.: színes karton, filc, ceruza, újság, ragasztó. Szempontok, amelyekre a facilitátor felhívja a figyelmet: figyelemfelkeltő cím, lényegre törő üzenet, távolról is olvasható szöveg, kép/rajz és felirat egyensúlya.

Cél: A hosszabb, önálló alkotói idő által lehetővé tenni, hogy a csapat a tartalmi üzenetet (mit szeretnének mondani) és a formai megoldást (hogyan tűnjön fel, legyen jól olvasható) is végiggondolja. A rögzített eszközkorlát (nincs videó/ppt) elősegíti, hogy mindenkit egyenlő eséllyel induljon. A csapatok a lényegét ezáltal egyetlen állóképben, tömören fogalmazzák meg – ez erős vizuális kommunikációs gyakorlat.

Beépített kérdés: „Ha csak öt másodperced lenne felkelteni valaki figyelmét, mi lenne az első dolog, amit meglátna a plakátodon?”

3. Felkészülés a bemutatásra (10 perc, kiscsoportos egyeztetés)

Menete: A csapatok meghatározzák a plakát bemutatásának a módját: pl: egy fő adja elő vagy megosztják egymás között a bemutatást. Átbeszéljük a vezérfonalat: mi a csapat témája, miért ezt választották, mit látunk a plakáton. A facilitátor arra kéri a fiatalokat, hogy a bemutatásnál fogalmazzanak meg három konkrét üzenetet, ami köré szervezik a prezentációt.

Cél: A tudatos és alapos felkészüléssel csökkenti a bemutatás előtti izgalmat és ezáltal biztosítani, hogy a rövid, 2-3 perces időkeret alatt valóban a lényeg hangozzon el. A közös vezérfonal azt is gyakoroltatja, hogyan lehet egy gondolatokat logikus sorrendben, érthetően átadni.

Beépített kérdés: „Ha csak egy mondatot mondhatnátok a plakátotokról, mi lenne az?”

4. Plakátok bemutatása (20 perc, rövid prezentáció)

Menete: Csapatonként kb. 2–3 perces, logikus, követhető bemutató, majd rövid visszajelzési lehetőség a hallgatóság részéről.

Cél: A rövid, időkerethez kötött prezentációs helyzettel elősegíteni a problémák és megoldások pontos megfogalmazását és a lényegre törő kommunikációt – ez fejleszti az érvelési és előadói készségeket. A hallgatóságtól kapott rövid visszajelzés révén megerősíteni a csapatot abban, hogy az üzenetük eljutott a célközönséghez.

Beépített kérdés: „Mi volt a legemlékezetesebb momentum a többi csapat plakátjában, és miért éppen az ragadt meg?”

5. Zárás és összegzés (5 perc, beszélgetőkör)

Menete: Rövid záró kör, amelyben a résztvevők elmondják, hogy mi volt a legfontosabb tanulság, mit vinne tovább a diák a mindennapokba. Igény esetén a plakátok kiállíthatók az iskola egy közösségi terében.

Cél: A két blokk együttes lezárása, a tanulságok és a tovább lehetséges lépések meghatározása: a diákok nemcsak megfogalmazták és bemutatták a problémáikat, hanem tudatosan reflektálnak is arra, mit jelentett ez számukra, és mi lehet a folytatás.

Beépített kérdés: „Mit vinnél magaddal erről a két blokkról az iskolai mindennapokba?”

Az eredmények dokumentálásának módja

- Az előkészített és a diákok által kitöltött labirintusok lefotózása mindkét/összes csapatnál, az első blokk végén.
- A post-iteken rögzített problémák, pozitívumok és fejlesztési javaslatok facilitátor általi írásos, kategorizált összesítése.
- A záró és a lépésenként beépített reflexiós kérdésekre adott válaszok rövid, témák szerinti (nem szó szerinti) jegyzetelése.

- Az elkészült plakátok lefotózása jó minőségben, közvetlenül a bemutatás előtt vagy után.
- Igény esetén a bemutatók rövid hang- vagy videórögzítése, kizárólag a diákok (kiskorú esetén szülő/gondviselő) hozzájárulásával.

Szükséges eszközök és feltételek

Terem, ahol a székek körben elhelyezhetők, és van hely kiscsoportos munkára – illetve, ha padlóra ragasztott labirintust terveznek, elég szabad padlófelület csapatonként. A labirintusok elkészítése tanári előkészületet igényel a foglalkozás előtt (lásd 3. lépés).

- Előkészített labirintus, csapatonként 1 db
- Ragasztószalag, ha padlóra ragasztott labirintust készítenek – 1–2 tekercs (első blokk, tanári előkészület)
- Post-it cetli 3 színben (zöld, piros, kék/sárga) – csapatonként kb. 15–20 db/szín (első blokk)
- Filctoll, toll – csapatonként 2–3 db (első blokk)
- Színes karton vagy rajzlap – csapatonként 1–2 db (második blokk)
- Ceruza, toll, filctoll készlet – csapatonként 1 készlet (második blokk)
- Régi újságok, magazinok (kivágható képekhez) – néhány db/csapat (második blokk)
- Olló – csapatonként 1–2 db (második blokk)
- Ragasztó – csapatonként 1 db (második blokk)
- Laptop vagy tablet, internetkapcsolat, Canva – csapatonként 1 eszköz (második blokk, digitális plakát esetén, opcionális)
- Projektor és hangszóró az instrukciók, időzítő kivetítéséhez – 1 db (mindkét blokk, opcionális)
- Óra vagy időzítő – 1 db (mindkét blokk)

Mellékletek

- Labirintus-rajz (weboldalról letölthető)